

ย้อนอดีต...วัดบวรนิเวศวิหาร

บุศยารัตน์ คู่เทียม*

ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พุทธศักราช ๒๔๘๔

วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ริมถนนบวรนิเวศและถนนพระสุเมรุ ในท้องที่แขวงวัดบวรนิเวศ เขตพระนคร เป็นพระอารามฝ่ายธรรมยุต กรมพระราชวังบวรมหาดิศัยพลเสพทรงสร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๓ อยู่ใกล้กับวัดรังษีสุทธาวาส เรียกนามขณะนั้นว่า “วัดใหม่” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนสมณศักดิ์เจ้าฟ้ามงกุฎ ซึ่งผนวชจำพรรษาอยู่วัดราชาธิวาสขึ้นเสมอเจ้าคณะรอง และเชิญเสด็จฯ มาครองวัดนี้ในพุทธศักราช ๒๓๗๙ จึงได้พระราชทานนามวัดว่า “วัดบวรนิเวศวิหาร”

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงผนวชเป็นพระภิกษุและประทับอยู่วัดราชาธิวาสได้เสด็จฯ มาครองวัดบวรนิเวศวิหาร
พุทธศักราช ๒๓๗๙ - ๒๓๙๔

* นักจดหมายเหตุ ๖ ว. สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร.

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบรวม วัดรังษีสุทธาวาส ซึ่งอยู่ติดกับวัดบวรนิเวศวิหารและมีสภาพทรุดโทรมมาก เข้าเป็นวัดเดียวกับ วัดบวรนิเวศวิหาร เรียกว่า คณะรังษี โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ อัญเชิญพระบรมราชสรีรังคารของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มาบรรจุไว้ ณ ใต้บัลลังก์ พระพุทธชินสีห์ในพระอุโบสถ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘

วัดบวรนิเวศวิหาร แบ่งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสออกจากกันเช่นเดียวกับพระอารามอื่น เขตพุทธาวาสอยู่ทางทิศตะวันตกของพระอาราม ประกอบด้วย

พระอุโบสถ

เดิมเป็นพระเมรุของเจ้าจอมมารดาของ พระองค์เจ้าดาราวดี พระชายาของสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ กรมพระราชวัง บวรสถานมงคล สร้างเป็นอาคารจตุรมุข ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปที่สำคัญ คือ พระสุวรรณเขต หรือหลวงพ่โต เป็นพระประธาน องค์ใหญ่ อัญเชิญมาจากวัดสระตะพาน จังหวัด เพชรบุรี พระพุทธชินสีห์ ประดิษฐานอยู่ด้านหน้า พระสุวรรณเขต อัญเชิญมาจากพระวิหาร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองพิษณุโลก เมื่อ พุทธศักราช ๒๓๗๔ พระอัฐารส ประดิษฐาน อยู่ทางมุขด้านตะวันออกและตะวันตก เป็น พระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร

พระเจดีย์

เป็นพระเจดีย์ทรงกลมขนาดใหญ่ ปัจจุบัน ได้รับการปรับปรุงและซ่อมแซมโดยใช้กระเบื้อง โม่เสกสีทองประดับทั่วตลอดทั้งองค์ ที่ซุ้ม ของพระเจดีย์ประดิษฐานพระไพรีพินาศ เป็น พระพุทธรูปศิลาขนาดหน้าตัก ๑ คืบ ๔ นิ้ว ส่วนสูงตลอดพระรัศมี ๑ ศอกเศษ

หอพระไตรปิฎก

สร้างพร้อมกับพระอุโบสถ สันนิษฐานว่า นำพระไตรปิฎก ฉบับพระราชวังบวรสถาน มงคลมาประดิษฐานไว้

พระพุทธชินสีห์ ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ ได้ทรงอัญเชิญจากวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองพิษณุโลก พุทธศักราช ๒๓๗๔

วิหารพระศาสดา

อยู่ทางด้านหลังพระอุโบสถ พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างใน พุทธศักราช ๒๔๐๙ เป็นที่ประดิษฐานพระศาสดา ซึ่งเป็นพระพุทธรูปในศิลปะเชียงแสน พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอัญเชิญมา

พระศาสดา เดิมประดิษฐานอยู่พระวิหารทิศใต้
ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองพิษณุโลก
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ให้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดสุทัศนเทพวราราม
ต่อมาเมื่อสร้างพระวิหารแล้วจึงอัญเชิญมาประดิษฐาน
ที่วัดบวรนิเวศวิหาร พุทธศักราช ๒๔๐๖

จากวัดประดู่ฉิมพลี มาประดิษฐานที่วัดบวร
นิเวศวิหาร ด้วยทรงทราบว่พระพุทธชินสีห์
และพระศาสดาเคยประดิษฐานอยู่คู่กัน

วิหารเก๋ง

เป็นวิหารขนาด ๓ ห้อง มีเก๋งโถง ๒ ข้าง
มีประตูเข้าทางทิศใต้ ตั้งอยู่ระหว่างพระเจดีย์
และวิหารพระศาสดา พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างสำหรับประดิษฐาน
พระพุทธรูปฉลององค์ของเจ้าอาวาส ในรัชกาล
ที่ ๕ ทรงบูรณะและโปรดให้ประดับตกแต่งด้วย
ลวดลายอย่างจีน เขียนภาพจิตรกรรมเรื่องสามก๊ก
ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป ๓ องค์ คือ
องค์กลางเป็นพระพุทธรูปยืนทรงเครื่อง มี

พระนามว่า พระพุทธวิชฌณณ องค์ทางด้าน
ทิศตะวันออก เป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศ-
วริยาลงกรณ์ หล่อและประดิษฐานพร้อมกับ
พระพุทธวิชฌณณมีพระนามว่า พระพุทธ-
ปัญญาอังคะ องค์ทางด้านทิศตะวันตก เป็น
พระพุทธรูปฉลองพระองค์และบรรจุพระอังคาร
ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรส พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงสร้างและนำมาประดิษฐาน ใน
พุทธศักราช ๒๔๗๓

ศาลาการเปรียญ

สร้างสมัยเดียวกับหอพระไตรปิฎกอยู่ทาง
ทิศตะวันตกของพระเจดีย์ ภายในประดิษฐาน
พระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัยและพระพุทธรูป
ยืนขนาดย่อมลงมามาก ๒ องค์

เขตสังฆาวาสของวัดบวรนิเวศวิหาร
ส่วนใหญ่อยู่ทางตะวันออกของเขตพุทธาวาส
บริเวณนี้มีสิ่งก่อสร้างที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์
หลายหลัง คือ

ศาลาจาน

ตั้งอยู่บริเวณประตูเข้าตำหนักเพชรใกล้
โคนต้นโพธิ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม
พระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ โปรดให้สร้างขึ้น
ทางหน้าพระตำหนัก ผนังประดับด้วยถ้วยจาน
ของเก่า

พระตำหนักปั้นหย่า

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงสร้างพระราชทาน เป็นที่ประทับของ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะ
ทรงผนวช เมื่อโปรดให้ครองพระอารามแห่งนี้
เป็นตึกฝรั่ง ๓ ชั้น กล่าวกันว่าย้ายมาจากสวน
ขวาในพระบรมมหาราชวัง พระตำหนักนี้ต่อมา
เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์และเจ้าฟ้า

ซึ่งทรงผนวชและประทับ ณ พระอารามนี้ ได้รับการบูรณะครั้งแรกในรัชกาลที่ ๔ และมีศิลาจารึกพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ห้ามมิให้สตรีเพศเข้าไป ในรัชกาลที่ ๕ หลังจากสร้างพระตำหนักทรงพรตและหอสหจรเมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๓ แล้ว เจ้านายที่ทรงผนวชก็เสด็จไปประทับที่พระตำหนักทรงพรต พระตำหนักปั้นหย่าจึงเป็นที่ประทับตามประเพณีเท่านั้น

พระตำหนักเดิม

อยู่ใกล้กับพระตำหนักปั้นหย่า เป็นตึก ๒ ชั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสร้างพระราชทานพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงผนวช สร้างเสร็จในรัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ในพุทธศักราช ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ถวายวิสุงคามสีมาเขตพระตำหนักนี้แก่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ เพื่อทรงกระทำอุโบสถได้ในยามประจวบ ต่อมาได้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หลังจากสิ้นพระชนม์แล้วทางวัดได้รักษาสິงต่างๆ ในพระตำหนักให้คงสภาพเดิมเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระองค์

พระตำหนักจันทร์

อยู่หน้าพระตำหนักเดิม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างด้วยพระราชทรัพย์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทราสรัทวาร กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร์ ถวายเป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระราชทานนามว่า “พระตำหนักจันทร์” ตามพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์
ทรงผนวชเป็นสามเณรที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
แล้วเสด็จฯ มาประทับ ณ พระตำหนักปั้นหย่า
วัดบวรนิเวศวิหาร พ.ศ. ๒๔๐๙

พระตำหนักเพชร

อยู่ติดกับพระตำหนักจันทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างขึ้นเป็นท้องพระโรงของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๗ หลังจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ สิ้นพระชนม์แล้ว เป็นที่ประชุมบำเพ็ญกุศลถวาย บางโอกาสใช้ประชุมกรรมการมหาเถรสมาคม และเป็นที่ประชุมปรึกษาเกี่ยวกับกิจการของมหาวิทยาลัย ในห้องพระฉากเป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปหล่อด้วยโลหะของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พลับพลาสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์

อยู่ติดกับรั้วเหล็กด้านทิศตะวันออกของพระตำหนักจันทร์ เป็นพลับพลาทรงไทยขนาด ๒ ห้อง เดิมเป็นพลับพลาที่ประทับของสมเด็จพระ

พระศรีสุริเยนทรามาตย์ ในสวนในพระราชวังเดิม เมื่อสวรรคตได้รื้อมาปลูกเป็นอาสนศาลาที่ริมคู ด้านหน้าถนนพระสุเมรุ ในพุทธศักราช ๒๔๕๕ จึงย้ายมาปลูกยังสถานที่ปัจจุบัน

ตำหนักบัญชาเบญจมา

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบัญชาเบญจมา ทรงอุทิศทุนทรัพย์สร้างเป็นกุฏิติก ๒ ชั้น มี ๒ ตอน เป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ หน้าตำหนักบัญชาเบญจมา มีติก ๒ ชั้น หม่อมเจ้าจรัสโสม เกษมสันต์ ทรงสร้างเป็นอนุสรณ์ถึงพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระเชษฐภคินีของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบัญชาเบญจมา มีสะพานเชื่อมถึงกัน ชั้นล่างเป็นห้องโถงสำหรับรับรองแขก สร้างเสร็จพุทธศักราช ๒๔๘๒

ตำหนักล่าง

เป็นติก ๒ ชั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างเป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เรียกว่า “ตำหนักล่าง” เมื่อทรงย้ายไปประทับที่พระตำหนักจันทร์ ได้ทรงอุทิศตำหนักล่างเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ปัจจุบันใช้เป็นสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎราชวิทยาลัย สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ

นอกจากนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่สำคัญภายในพระอารามอีกมากทั้งในส่วนของพุทธาวาส และในส่วนของสังฆาวาส

วัดบวรนิเวศวิหารถือเป็นวัดที่มีความสำคัญตลอดมาทุกรัชกาล เป็นพระอารามหลวงที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์เมื่อทรงผนวช ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระ

พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ
(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส)
ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ พ.ศ. ๒๔๒๒

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (รัชกาลที่ ๖) พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ (รัชกาลที่ ๗) สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ได้ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงวัดบวรนิเวศวิหารให้รุ่งเรืองเสมอมา นอกจากนั้น สมเด็จพระสังฆราชที่ครองวัดบวรนิเวศวิหารมีถึง ๔ องค์ด้วยกัน ได้แก่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวปวเรศวริยาลงกรณ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ และสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ซึ่งทุกพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจเป็นคุณประโยชน์แก่ศาสนาและพระอารามนี้อย่างดียิ่งตลอดมา

ส่วนด้านการศึกษา สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัย ในพุทธศักราช ๒๔๓๖ เพื่อเปิดสอนภาษาบาลีแก่พระภิกษุสามเณร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงบริจาคพระราชทรัพย์บำรุงมหาวิทยาลัย ต่อมาได้สร้างตึกโรงเรียนวัดบวรนิเวศในพุทธศักราช ๒๔๕๕ เพื่ออุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และให้เป็นทีเล่าเรียนของกุลบุตร ในพุทธศักราช ๒๔๕๘ ได้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ในการบำเพ็ญพระราชกุศลพระศพสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่วัดบวรนิเวศวิหาร พุทธศักราช ๒๔๖๕

สร้างตึกอรพินท์ ขึ้นอีก ๑ หลังที่คณะรังษี ด้วยทุนบริจาคของพระองค์เจ้าอรพินท์เพ็ญภาค ในภายหลังได้สร้างโรงเรียนมนุษยนาคริยาทาน เพื่อสร้างถาวรวัตถุเป็นอนุสาวรีย์ถวายสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส โดยมีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เป็นองค์ประธานเปิดโรงเรียนเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๖๗ การศึกษาของวัดบวรนิเวศได้เริ่มดำเนินมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้พัฒนามาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

โกศพระศพสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสประดิษฐานบนพระเบญจา ที่พระตำหนักเพชร

คณะเถรสมาคม ที่หน้าพระตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร
วันที่ ๑๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑

พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร
(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ)
ทรงบรรพชาเป็นสามเณร พุทธศักราช ๒๔๑๘

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ พุทธศักราช ๒๔๒๒

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
ทรงบรรพชาเป็นสามเณร พุทธศักราช ๒๔๓๔

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ
กรมหลวงนครราชสีมา ทรงบรรพชาเป็นสามเณร
วันที่ ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๔๖

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ
ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ
วันที่ ๒๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๗

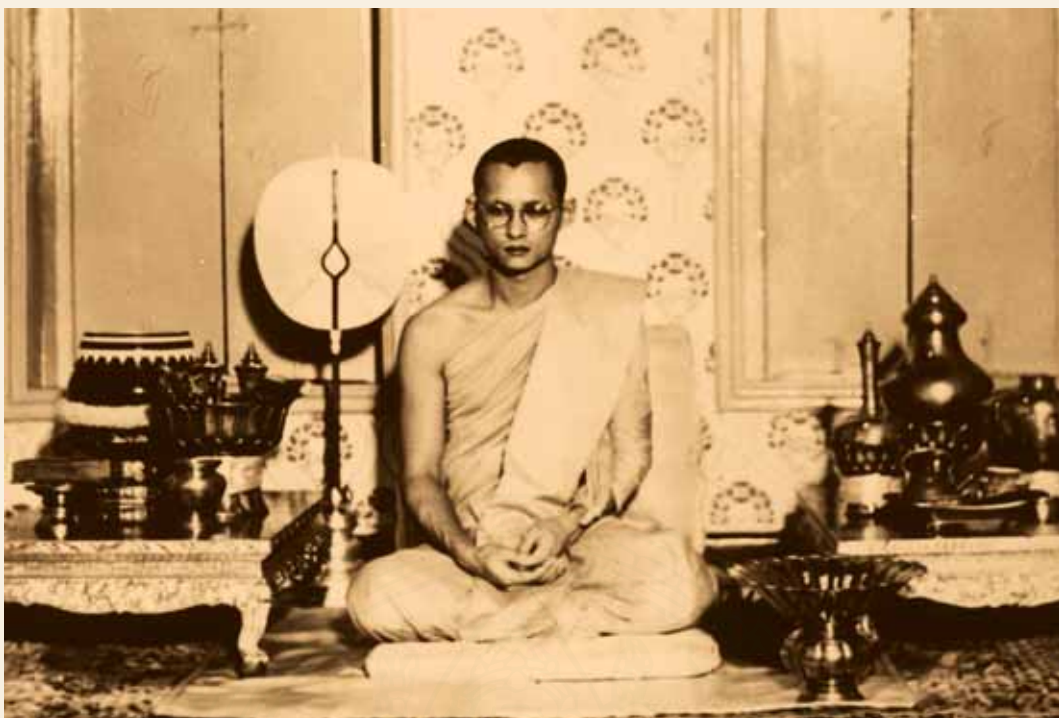
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร
พุทธศักราช ๒๔๑๑ - ๒๔๓๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช
กรมหลวงสงขลานครินทร์ ทรงบรรพชาเป็นสามเณร
วันที่ ๒๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๗
เสด็จฯ มาประทับตำหนักทรงพรต

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ทรงผนวช
เป็นพระภิกษุ
วันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ณ อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
และเสด็จฯ มาประทับ ณ พระตำหนักปั้นหย่า วัดบวรนิเวศวิหาร

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร
พุทธศักราช ๒๔๓๕ - ๒๔๖๔

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์
ทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร
พุทธศักราช ๒๔๖๔ - ๒๕๐๑

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก ทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร
พุทธศักราช ๒๕๐๔ - ปัจจุบัน

พระองค์เจ้าอรพินท์เพ็ญภาค
ผู้ทรงบริจาคทรัพย์สร้างตึกอรพินท์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉายพระรูปกับสมเด็จพระสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
และข้าราชการ ณ โรงพิมพ์แบบเรียนหลวง วัดบวรนิเวศวิหาร ตึกอรพินท์ โรงเรียนวัดบวรนิเวศ

โรงเรียนนุชนาควิทยาทานพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ
เป็นองค์ประธานเปิดโรงเรียนวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๖๗

ตึกอำนวยการ โรงเรียนวัดบวรนิเวศ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เลียบพระนคร
โดยกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
สมโภช ณ วัดบวรนิเวศวิหาร วันที่ ๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๕

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เลียบพระนคร โดยกระบวน
พยุหยาตราทางสถลมารค ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ในพระราชพิธี
บรมราชาภิเษก วันที่ ๑ มีนาคม
พุทธศักราช ๒๔๖๘

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ โดยกระบวนพยุหยาตราหน้าในพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน
ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พุทธศักราช ๒๔๗๒

ปัจจุบันวัดบวรนิเวศวิหารยังคงเป็นพระอารามหลวงที่มีความสำคัญเช่นในอดีต คือ เป็นสถานที่ประทับของพระราชวงศ์เมื่อทรงผนวช เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ ซึ่งเป็นสถานศึกษาชั้นสูงของสงฆ์ และในปัจจุบันยังเป็นที่ประทับของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน กรมศิลปากร ได้ขึ้นทะเบียนวัดบวรนิเวศวิหารและโบราณวัตถุสถานภายในพระอาราม เป็นโบราณวัตถุสถานสำคัญของชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๖ ตอนที่ ๖๔ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๒

บรรณานุกรม

ศิลปากร, กรม. **วัดหลวงสมัยรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี กราฟิคดีไซน์ และการพิมพ์จำกัด, ๒๕๔๐.

_____. **จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิขย์, ๒๕๒๕.
บวรนิเวศวิหาร, วัด. **ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๕๐.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๕ กระทรวงโยธาธิการ
ร.๕ ยธ. ๘.๕/๑ เรื่อง การปฏิสังขรณ์วัดบวรนิเวศ (๒๗ เมษายน - ๙ พฤษภาคม รศ. ๑๑๐)

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ **ร.๕ ศ.๖/๑๐** เรื่อง
พระสงฆ์และอารามวัดบวรนิเวศน์ (๓ พฤษภาคม ๑๑๒ - ๑๕ กันยายน ๑๑๓)

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ **ร.๕ ศ.๖/๑๑** เรื่อง
ให้ยกวัดรังษีมาขึ้นวัดบวรนิเวศน์ (๑๗ - ๑๙ เมษายน ๑๑๔)

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ **ร.๕ ศ.๖/๑๓** เรื่อง
วัดบวรนิเวศน์ (๑๘ กันยายน ๑๒๐ - ๖ กรกฎาคม ๑๒๙)

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๖ กระทรวงศึกษาธิการ **ร.๖ ศ.๙.๑/๔๗** เรื่อง
ปฏิสังขรณ์วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ (๑๕ พฤษภาคม ๒๔๔๕ - ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๕๗)

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๖ กระทรวงศึกษาธิการ **ร.๖ ศ.๙.๒/๒๘** เรื่อง
ที่ธรณีสงฆ์ วัดบวรนิเวศ กรุงเทพฯ (๒๑ สิงหาคม - ๔ กันยายน ๒๔๖๕)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ **ศธ.๕๐.๗/๕** เรื่อง สร้างโรงเรียนวัดบวรนิเวศน์
(๙ มิถุนายน - ๕ กันยายน ๒๔๕๖)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ **ศธ.๕๐.๗/๙** เรื่อง สร้างตึกอรรถพินทุ์โรงเรียนวัดบวรนิเวศน์
(๒๐ มกราคม ๒๔๕๙ - ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๖๐)